

STORTINGET

Innst. 38 S

(2018–2019)

Innstilling til Stortinget
fra helse- og omsorgskomiteen

Dokument 8:141 S (2017–2018)

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Olaug V. Bollestad, Jorunn Gleditsch Lossius, Steinar Reiten og Knut Arild Hareide om en offensiv og solidarisk alkoholpolitikk

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- «1. Stortinget ber regjeringen fremme en nasjonal alkoholstrategi for Stortinget, som beskriver hvordan de alkoholpolitiske målene om reduksjon i alkoholforbruket skal oppnås.
2. Stortinget ber regjeringen sette ned et offentlig utvalg for å vurdere de store samfunnsmessige kostnadene ved alkohol for samfunn, arbeidsliv og enkeltpersoner og deres familier.
3. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring av alkoholloven for slik å redusere maksimal skjenketid fra kl. 03.00 til kl. 02.00.
4. Stortinget ber regjeringen vurdere en reversering av den siste endringen av taxfree-kvoten ut ifra en evaluering av hvordan kvoten påvirker Vinmonopolets salg og stilling som et av de viktigste alkoholpolitiske instrumentene.
5. Stortinget ber regjeringen fremme forslag for Stortinget om å innføre krav om innholdsmerking av alkoholholdig drikk.
6. Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til tiltak som begrenser forbruksdrivende produktinformasjon om alkohol.
7. Stortinget ber regjeringen innføre sterkere tiltak mot smugling av alkohol til Norge gjennom bedre kontrollmekanismer, som blant annet flere mobile skannere og tilstrekkelige driftsmidler til kontrollarbeid.
8. Stortinget ber regjeringen innlede et samarbeid med idrettens organisasjoner om å styrke arbeidet for å gjøre idrett til en alkoholfri sone.
9. Stortinget ber regjeringen invitere arbeidslivets parter til et felles arbeid for økt bevissthet rundt holdninger til alkohol i arbeidslivet, om å fremme verdien av alkoholfrie arenaer og understreke behovet for valgfrihet og redusert alkoholpress i arbeidssammenheng.
10. Stortinget ber regjeringen i enda større grad tilrettelegge for behandlingstilbud for hele familier med alkoholproblemer.
11. Stortinget ber regjeringen sørge for at alle gravide får god informasjon om skaden alkoholinntak under svangerskap kan påføre barnet, herunder sikre at absolutt alle gravide informeres om dette på svangerskapskontroll.
12. Stortinget ber regjeringen om å sikre at gravide med rusavhengighet får tettere oppfølging, og sørge for at det er nok plasser til å dekke behovet for behandling og oppfølging av kvinnene og barna.
13. Stortinget ber regjeringen innføre en merkeordning for alkoholholdig drikk med helseadvarsler om alkoholbruk under graviditet og i forbindelse med kjøring.
14. Stortinget ber regjeringen fremme forslag til lovendring som sikrer at kommunale salgs- og skjenke-

gebyrer settes til minimum én pst. av alkoholomsetningen.»

Forslagsstillerne viser til at Kristelig Folkepartis utgangspunkt for alkoholpolitikken er at ethvert menneske har uendelig verdi, og at samfunnet har plikt til å stille opp i solidaritet med og omsorg for dem som sliter med rus, og deres pårørende. Det er etter forslagsstillerne syn et politisk ansvar å drive aktivt forebyggende arbeid. En solidarisk alkoholpolitikk handler om å redusere alkoholrelaterte skader og alkoholmisbruk. Alkoholmisbruk har store kostnader både for enkeltmennesker, samfunn og arbeidsliv. Mange barn vokser opp i familier med rusproblemer. Disse familiene må få spesiell hjelp.

Forslagsstillerne viser til at norsk alkoholpolitikk over lang tid har vært restriktiv, og Norge har som en konsekvens av dette et lavere alkoholkonsum og færre skader enn andre europeiske land. Norge har sluttet opp om WHO's mål om ti pst. reduksjon i skadelig bruk av alkohol innen år 2025. En nasjonal målsetting om reduksjon i alkoholforbruket har lenge preget alkoholpolitikken.

For å oppnå reduksjon mener forslagsstillerne at eksisterende virkemidler må videreføres, og at en rekke nye virkemidler også må tas i bruk. Forslagsstillerne mener det er behov for en nasjonal alkoholstrategi som beskriver hvordan de alkoholpolitiske målene om reduksjon i alkoholforbruket skal oppnås. Forslagsstillerne mener det er viktig med et helhetlig blikk på alkoholpolitikken, og fremmer derfor et representantforslag om en alkoholpolitikk som favner vidt.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Elise Bjørnebekk-Waagen, Tore Hagebakken, Ingvild Kjerkol, Tuva Moflag og Tellef Inge Mørland, fra Høyre, Torill Eidsheim, Astrid Nøklebye Heiberg, Erlend Larsen og Sveinung Stensland, fra Fremskrittspartiet, Åshild Bruun-Gundersen og Sylvi Listhaug, fra Senterpartiet, Kjersti Toppe, fra Sosialistisk Venstreparti, Sheida Sangtarash, fra Venstre, Carl-Erik Grimstad, og fra Kristelig Folkeparti, lederen Olaug V. Bollestad, viser til representantforslaget om en offensiv og solidarisk alkoholpolitikk og støtter forslagsstillerne i at det er viktig med et helhetlig blikk på alkoholpolitikken.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, viser til alkoholovens formål, som er å begrense i størst mulig

utstrekning de samfunnsmessige og individuelle skader som alkoholbruk kan innebære. Som et ledd i dette sikter loven på å begrense forbruket av alkoholholdige drikker. Flertallet vil understreke at lovens formål må etterleves, og mener at det trengs en nasjonal alkoholstrategi for å oppnå dette.

Skader ved alkoholbruk

Komiteen viser til at det er bred enighet om at skadelig bruk av alkohol medfører problemer for den enkelte, for tredjeparter og for samfunnet. Skadelig bruk av rusmidler er en av de største risikofaktorene for sykdom og for tidlig død. Komiteen er enig med forslagsstillerne i at det er viktig å arbeide for å redusere de skader som alkoholbruk kan medføre for individ og samfunn. Spesielt viktig å påpeke er at andres alkoholbruk ofte rammer barn, unge og annen nær familie, for eksempel gjennom omsorgssvikt, voldsskader, trafikkulykker, fosterskader og psykiske belastninger.

Komiteen mener at alkoholpolitikken må være ansvarlig, kunnskapsbasert og restriktiv. Komiteen mener at det er et politisk ansvar å sikre aktivt forebyggende arbeid og en solidarisk alkoholpolitikk som reduserer alkoholrelaterte skader og alkoholmisbruk.

Tidligere beregninger gjort av Folkehelseinstituttet viser at det er anslagsvis 90 000 barn i Norge som har minst én forelder som misbruker alkohol. Komiteen vil understreke de sosiale konsekvensene ved høyt alkoholforbruk og mener det er nødvendig med større vektlegging av det forebyggende arbeidet rettet mot barnefamilier.

Folkehelse rapporten «Helsetilstanden i Norge 2018» trekker frem at alkoholbruken blant ungdom går ned. Komiteen mener at dette er en positiv utvikling. Rapporten understreker at lavere forbruk av alkohol og andre rusmidler i befolkningen kan gi betydelig folkehelsegevinst og bidra til å minske sosial ulikhet i helse. Komiteen mener dette underbygger behovet for videreføring av de universelle og regulatoriske virkemidlene.

Komiteen viser til NCD-strategi (2013–2017) med følgende mål for alkohol:

1. Bremse økningen i alkoholforbruket
2. Redusere forekomsten av alkoholrelatert sykdom
3. Øke befolkningens kunnskap om sammenhengen mellom alkohol og helse

Komiteen opplever bred enighet om skadeomfanget av både potensielle og reelle konsekvenser av alkoholbruk. Blant annet ble det i Norge i 2015 registrert 349 alkoholutløste dødsfall. Det er også av stor betydning å vektlegge tredjeparter som påvirkes negativt av alkoholbruk. Det er anslått at mellom 50 000 og 150 000 barn lever med foreldre med et risikofylt alkoholkonsum. Potensielle følger av dette faktum, så vel som den

nåværende situasjon, vekker dyp bekymring. Komiteen deler IOGTs fokus på utfordringen som følger med normaliseringen av alkoholbruk i norsk kultur og effekten dette har på barn og unge og andre sårbare grupper.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, mener at det i det forebyggende arbeidet må legges vekt på brede universelle tiltak. Forebyggingsparadokset viser at det ofte kan være nærliggende å prioritere målrettede tiltak på tross av at det er universelle strategier som har best effekt. Flertallet mener behovet for å videreføre universelle virkemidler underbygges i representantforslaget, hvor det oppgis at store deler av skadeomfanget ved rusmisbruk er knyttet til flertallet som har et relativt lavt forbruk.

Flertallet støtter forslagsstillerne og mener at en nasjonal alkoholstrategi vil være et viktig verktøy for å nå de alkoholpolitiske målene og redusere den sosiale ulikheten i helse.

Flertallet støtter Actis' høringsinnspill om at det foreslåtte utvalget som skal vurdere de samfunnsmessige kostnadene ved alkohol, gjennom sitt arbeid bør legge grunnlaget for den nasjonale alkoholstrategien. Flertallet forutsetter at aktuelle organisasjoner og bransjen inviteres med i dette arbeidet.

Bevillingssystemet og kommunenes arbeid

Komiteen viser til at i alkohollovgivningen må ulike hensyn balanseres. Samfunnet er derfor gitt et ansvar for å begrense og regulere omsetningen. Komiteen viser videre til at kommunene er gitt ansvar for å utforme en lokalt tilpasset alkoholpolitikk, blant annet gjennom fastsettelse av antall skjenkesteder og salgs- og skjenketider, behandling av bevillingssøknader samt gjennomføring av kontroller og reaksjoner.

Komiteen merker seg at forslagsstillerne ønsker en nasjonal reduksjon av skjenketidene og at kommunene får adgang til å øke bevillingsgebyrene.

Komiteen mener at kommunene må bruke virkemidlene i alkoholloven. Servering av alkohol til mindreårige og åpenbart berusede personer er utbredt. Overtreddelser må avdekkes og følges opp med sanksjoner.

Komiteen viser til høringsinnspill fra Juba og Juvente:

«Juvente tester hvert år dagligvarebutikker og vinmonopol over hele landet for å undersøke om mindreårige får kjøpt alkohol. Antall butikker som selger alkohol til Juventes mindreårige kontrollører har i flere år vært stabilt på omkring en av tre. Dette understreker behovet for å styrke kontrollen av salgs- og skjenkebevillinger.»

Komiteen mener det må arbeides videre for å sikre ansvarlig alkoholhåndtering i kommunene, og vil understreke betydningen av en god dialog mellom kommunen, utelivsbransjen og politiet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti vil trekke frem arbeidet som er gjort i «MAKS uteliv» i Nedre Glomma og «SALUTT» i Oslo for å forebygge vold og sikre en ansvarlig alkoholhåndtering.

Disse medlemmer viser til høringsinnspill fra Actis:

«Innskrenkning av skjenketiden er et svært effektivt tiltak for å redusere vold og utrygghet. Sammenhengen mellom skjenketider og vold er grundig dokumentert i både internasjonal og norsk forskning. En studie av de 18 største bykommunene i Norge i perioden 2000-2010 viser at én times innskrenkning av skjenketiden reduserer antall voldstilfeller med 16 %. En innskrenkning av skjenketiden har også støtte i folket. En undersøkelse gjennomført av Opinion på vegne av Actis (2015) viser at 62 % (6 av 10) vil ha skjenkestopp klokken 02.00 eller tidligere.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, vil presisere at dagens maksimaltid for skjenketid til kl. 03.00 er en maksimaltid, og at kommunene selv kan og bør gjøre lokale vedtak som også kan innebære reduserte skjenketider.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Venstre, mener at kommunene og lokale folkevalgte er best egnet til å bestemme alkoholpolitikken lokalt, og har tillit til lokaldemokratiet.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti anerkjenner kommunens viktige rolle i utformingen av en lokalt tilpasset alkoholpolitikk. Dette betyr imidlertid ikke at nasjonale reguleringer ikke kan definere en mer helhetlig alkoholpolitikk.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til forskning fra Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS), som er svært tydelig på at reduserte skjenketider er et effektivt virkemiddel for å redusere vold, og til Kristiansand kommune, som har positive erfaringer med dette som virkemiddel. Av disse grunner er det tydelig for Kristelig Folkeparti at nasjonale skjenketider bør reduseres fra kl. 03.00 til kl. 02.00, i tråd med råd fra politi og fagfolk. Dette medlem tar til orientering at Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Arbeiderpartiet ikke følger dette rådet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at forslagsstillerne foreslår at kommunale salgs- og skjenkegebyrer skal settes til minimum én pst. av alkoholomsetningen, med adgang for kommunene til å øke gebyret. Forslagsstillerne trekker frem at dette vil gi kommunene mulighet til å styrke de kommunale budsjettene.

Disse medlemmer mener at nivået på gebyrer for bevilling skal avspeile de faktiske kostnadene. Forslaget vil også kunne oppfattes som et økonomisk incitament for kommunen til å tildele skjenkebevilling.

Vinmonopolet og taxfree-ordningen

Komiteen viser til at Vinmonopolet er et nesten hundre år gammelt heleid statlig aksjeselskap og et av de viktigste alkoholpolitiske virkemidlene i dagens alkoholpolitikk. Komiteen viser videre til at ifølge forslagsstillerne er vinmonopolordningen under stadig press som følge av den store og økende omsetningen via taxfree-butikkene, og at Vinmonopolets egne tall etter at taxfree-kvotene økte sist gang, viser sterk salgssvikt. Komiteen merker seg at forslagsstillerne ber regjeringen om å evaluere effektene av den siste kvoteøkningen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, mener det er avgjørende viktig å sikre Vinmonopolets stilling og hindre at en økende mengde av alkoholomsetningen foregår utenfor monopolordningen. Flertallet var imot siste kvoteøkning.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti støtter forslagsstillerne i at regjeringen må evaluere konsekvensene av hvordan kvoten påvirker Vinmonopolets stilling.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, viser til representantforslag om å la Vinmonopolet overta taxfree-salget av alkoholholdig drikke ved Avinors luftfartsvirksomheter, jf. Dokument 8:50 S (2017–2018) og Innst. 124 S (2017–2018). Flertallet forventer at regjeringen følger opp vedtaket og i løpet av 2018 legger frem en sak med vurderinger av konsekvensene mv. av å la Vinmonopolet overta taxfree-salget av alkoholholdig drikke.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Kristelig Folkeparti setter pris på bred enighet om Vinmonopolets historiske forankring og nåtidige betydning for en helhetlig alkoholpolitikk. Disse medlemmer savner imidlertid forståelse for

taxfree-ordningens negative konsekvenser for en restriktiv norsk alkoholpolitikk.

Pris

Komiteen viser til at Norge i dag har et høyt avgiftsnivå på alkoholholdig drikke, og merker seg at forslagsstillerne mener bruken av alkoholavgifter må videreføres som et sentralt etterspørselsreducerende tiltak, og at det er riktig å opprettholde et høyt avgiftsnivå på alkohol. Videre merker komiteen seg at forslagsstillerne mener alkoholloven må endres slik at det ikke blir mulig å dumpe priser på alkohol på utesteder.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, viser til at pris og tilgjengelighet er markedsmekanismer som påvirker vårt alkoholforbruk. Flertallet mener det er nødvendig å regulere pris for å redusere alkoholforbruket i befolkningen. Flertallet støtter forslagsstillerne i at det ikke bør være mulig å dumpe prisene på utesteder i form av for eksempel «happy hour».

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti vil gjenta den avgjørende betydningen av pris som regulerende virkemiddel. Det er utvilsomt at pris henger tett sammen med etterspørsel og dermed forbruk. Dette medlem tar til etterretning at kun Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti presiserer sin støtte til Kristelig Folkepartis forslag om å endre alkoholloven slik at det ikke blir mulig å dumpe priser på alkohol på utesteder.

Merking

Komiteen merker seg at forslagsstillerne fremmer forslag om å innføre en merkeordning for alkoholholdig drikke med helseadvarsler om alkoholbruk under graviditet og i forbindelse med kjøring.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, mener at manglende innholdsmerking av alkoholholdig drikk svekker forbrukerrettighetene. Flertallet merker seg at statsråden i sitt brev ikke tilrår at det settes i gang et arbeid med innholdsmerking før vi vet hva som kommer fram i industriens rapport og Europakommisjonens reaksjon på oppfølgingen av denne.

Flertallet viser til at Europakommisjonen i mars 2017 la fram en rapport om obligatorisk merking av alkoholholdige drikkevarer, hvor produsentene fikk ett år på å komme fram til en frivillig bransjestandard. I mars i år ble forslaget lagt fram. I bransjestandarden legges det vekt på fleksibilitet. Europakommisjonen er ikke fornøyd med bransjens selvregulering, men tror ikke de rekker å legge fram et lovforslag om innholdsmerking

av alkoholholdige produkter i denne mandatperioden. I Prop. 1 S (2017–2018) skriver regjeringen at Norge arbeider for oppheving av unntaket for alkohol fra kravet om merking med ingrediensliste og næringsdeklarasjon, jf. anmodningsvedtak nr. 429 (2014–2015).

Flertallet mener at det haster med å få på plass en ordning for innholdsmerking av alkohol, og at Norge må ta ansvar for en nasjonal ordning.

Flertallet støtter innføring av en merkeordning for alkoholholdig drikk med helseadvarsler om alkoholbruk under graviditet og i forbindelse med kjøring. Flertallet mener krav om merking med helseinformasjon kan bidra til å motvirke og forebygge alkoholrelaterte skader.

Flertallet viser til at Legeforeningen i sitt høringssvar støtter forslaget om en tydeligere merking av alkoholholdig drikk.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener det er viktig å finne løsninger som ivaretar småskalaprodusenter ved innføring av krav om merking av alkoholholdig drikk.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti ønsker å presisere viktigheten av innholdsmerking først og fremst for å opplyse og advare om negative konsekvenser av alkoholforbruk så vel som forbrukerens rettigheter.

Komiteens medlem fra Senterpartiet viser til at Senterpartiet fremmet representantforslag om å innføre krav om innholdsmerking av alkoholholdig drikk, jf. Dokument 8:29 S (2014–2015) og Innst.164 S (2014–2015). Forslaget ble ikke vedtatt, men fikk støtte fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti. Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre stemte imot forslaget. Dette medlem viser også til at Kristelig Folkeparti og Senterpartiet i innstillingen fremmet forslag om å innføre en merkeordning for alkoholholdig drikk med helseadvarsler om alkoholbruk under graviditet og i forbindelse med kjøring.

Reklame og alkohol i mediene

Komiteen viser til at Norge har et strengt, medie- nøytralt og omfattende forbud mot alkoholreklame. Reklameforbudet er en del av den helhetlige virkemiddel- pakken som skal begrense forbruk og skader som følge av alkoholforbruk.

Komiteen merker seg at forslagsstillerne ønsker en utvidet begrensning av forbruksdrivende produktin- formasjon om alkohol.

Komiteens flertall, medlemmene fra Ar- beiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, mener det er nødvendig å ha et klart regelverk for definisjon og reaksjon på alkoholinformasjon i mediene som grenser opp mot alkoholreklame. Flertallet registrerer at el- dre- og folkehelseministeren i sitt svar til komiteen me- ner at eventuelle innstramminger bør initieres og gjennomføres av dem som formidler denne typen infor- masjon.

Flertallet merker seg høringsinnspill fra Bryggeri- og Drikkevareforeningen:

«Imidlertid har dagens regelverk store mangler ved at titusener av plattformer i SoMe ikke lar seg overvåke effektivt, og dermed er åsted for omfattende brudd på regelverket. Eneste løsning er at regelverket for SoMe harmoniseres med bestemmelsene for aktørenes nettsi- der.»

Flertallet mener at det er viktig å opprettholde et virksomt forbud mot alkoholreklame, også på nye kom- munikasjonsplattformer som sosiale medier.

Komiteens medlemmer fra Arbeider- partiet og Senterpartiet mener at forbruksdri- vende produktinformasjon må begrenses, og at grensesnittet reklameforbud/produktinformasjon bur- de gjennomgås.

Komiteens medlemmer fra Senterparti- et, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti ønsker å vektlegge reklameforbudet som en viktig del av den helhetlige virkemiddelpakken som skal begrense forbruk og skadene som følger av alkohol- bruk. Myndigheter bør i større grad kunne reagere mot alkoholinformasjon som øker forbruk og potensielle medfølgende skadevirkninger.

Uregistrert konsum

Komiteen viser til at i tillegg til det registrerte al- koholforbruket som foregår innenfor det norske bevil- lingssystemet, kommer taxfree-salg, grensehandel, smugling og hjemmeproduert alkohol. De to sistnevnte antas å utgjøre en svært liten del av alkoholkonsumet. Komiteen merker seg at forslagsstillerne ønsker å innføre sterkere tiltak mot smugling av alkohol til Nor- ge.

Komiteens flertall, medlemmene fra Ar- beiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, mener at det er en myndighetsoppgave å følge med på det ure- gistrerte konsumet. Flertallet støtter forslagsstillerne i at grensehandel isolert sett ikke kan legitimere redu- serte alkoholavgifter. Flertallet ser positivt på sterke- re tiltak mot smugling til Norge gjennom bedre

kontrollmekanismer, som blant annet flere mobile skannere og tilstrekkelige driftsmidler til kontrollarbeid.

Flertallet er opptatt av at det uregistrerte konsumet ikke undervurderes. Selv om dette utgjør en liten del av det totale alkoholkonsumet, er oppmerksomhet og kontroll viktig, særlig fordi enkelte metoder innebærer fravær av kontroll over produksjon og innhold, hvilket kan medføre helserisiko. Flertallet vil presisere at grensehandel ikke legitimerer lavere nasjonale alkohलगifter og dermed lavere priser og ytterligere forbruksøkning.

Redusere etterspørsel

Komiteen viser til at innsats i mange sektorer er nødvendig for å redusere rusrelaterte skader, og at det er viktig at ulike sektorer og forvaltningsnivåer, frivillige og ideelle og private organisasjoner og virksomheter bidrar i forebyggingsarbeidet.

Komiteen viser videre til at det er viktig at oppdatert kunnskap om risikofaktorer legges til grunn for rusmiddelpolitikken, og at myndighetene har et ansvar for å opplyse befolkningen om forebyggende og helsefremmende tiltak. Norge har en lang tradisjon med offentlige og frivillige programmer for å påvirke folks holdning til rusmidler. Forebygging skjer på mange arenaer hvor barn og unge oppholder seg.

Komiteen støtter forslagsstillerne i at det er viktig med økt bevissthet rundt alkoholbruk i idrettsmiljøene, og at arbeidslivet er en viktig arena for rusmiddelforebyggende arbeid.

Komiteen vil trekke frem det viktige arbeidet som gjøres gjennom Akan.

Komiteen viser til høringsinnspill fra NHO Reiseliv:

«Akan kompetansesenter er en ideell organisasjon som eies av Næringslivets Hovedorganisasjon, Landsorganisasjonen i Norge og staten. Virksomheten finansieres av staten ved Helsedirektoratet, LO og NHO, samt egne kursinntekter. Norsk Arbeidsgiverforening og LO stiftet Akan i 1963. Senteret hjelper ledere og medarbeidere til å forebygge og håndtere rus og avhengighet.»

Komiteen støtter forslagsstillerne i at bevisstheten rundt holdninger til alkohol i arbeidslivet bør økes, og mener Akan kompetansesenter bør styrkes.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti mener at idrett bør være en alkoholfri sone, og at det er særlig viktig med nulltoleranse for alkohol i barne- og ungdomsidretten. I høringsuttalelsen trekker AV-OG-TIL frem sitt arbeid for å sikre at barneidretten er en alkoholfri sone. Disse medlemmer støtter forslagsstillerne i at det er viktig å styrke frivillige lag og or-

ganisasjoner som driver opplysningsvirksomhet og holdningsskapende rusarbeid.

På denne bakgrunn fremmer komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme en nasjonal alkoholstrategi for Stortinget, som beskriver hvordan de alkoholpolitiske målene om reduksjon i alkoholforbruket skal oppnås.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sette ned et offentlig utvalg for å vurdere de store samfunnsmessige kostnadene ved alkohol for samfunn, arbeidsliv og enkeltpersoner og deres familier.»

«Stortinget ber regjeringen innlede et samarbeid med idrettens organisasjoner om å styrke arbeidet for å gjøre idrett til en alkoholfri sone.»

«Stortinget ber regjeringen invitere arbeidslivets parter til et styrket samarbeid for økt bevissthet rundt holdninger til alkohol i arbeidslivet, for å fremme verdien av alkoholfrie arenaer og understreke behovet for valgfrihet og redusert alkoholpress i arbeidssammenheng.»

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag for Stortinget om å innføre krav om innholdsmerking av alkoholholdig drikk.»

«Stortinget ber regjeringen innføre sterkere tiltak mot smugling av alkohol til Norge gjennom bedre kontrollmekanismer, som blant annet tilstrekkelige driftsmidler til kontrollarbeid.»

«Stortinget ber regjeringen i enda større grad tilrettelegge for behandlingstilbud for hele familier med alkoholproblemer.»

«Stortinget ber regjeringen sørge for at alle gravide får god informasjon om skaden alkoholinntak under svangerskap kan påføre barnet, herunder sikre at absolutt alle gravide informeres om dette på svangerskapskontroll.»

«Stortinget ber regjeringen om å sikre at gravide med rusavhengighet får tettere oppfølging, og sørge for at det er nok plasser til å dekke behovet for behandling og oppfølging av kvinnene og barna.»

«Stortinget ber regjeringen innføre en merkeordning for alkoholholdig drikk med helseadvarsler om alkoholbruk under graviditet og i forbindelse med kjøring.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Kristelig Folkeparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til tiltak som begrenser forbruksdrirende produktinformasjon om alkohol.»

«Stortinget ber regjeringen vurdere en reversering av den siste endringen av taxfree-kvoten ut ifra en evaluering av hvordan kvoten påvirker Vinmonopolets salg og stilling som et av de viktigste alkoholpolitiske instrumentene.»

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti fremmer i tillegg følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring av alkoholloven for slik å redusere maksimal skjenketid fra kl. 03.00 til kl. 02.00.»

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag til lovendring som sikrer at kommunale salgs- og skjenkegebyrer settes til minimum én prosent av alkoholomsetningen.»

Komiteens medlem fra Senterpartiet viser for øvrig til Dokument 8:42 S (2015–2016), jf. Innst. 281 S (2015–2016), fra representanter fra Senterpartiet og Kristelig Folkeparti om å utarbeide en nasjonal alkoholstrategi.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, viser til det gode arbeidet som gjøres av helsepersonell når det gjelder informasjon til gravide kvinner om skadevirkningene av alkohol. Flertallet mener at det ikke er nødvendig med ytterligere nasjonale føringer.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti erkjenner likevel at enkelte grupper av kvinner i befolkningen kan ha et større behov for tettere oppfølging og mer informasjon. På bakgrunn av dette vil dette medlem fremme følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede om det finnes grupper som trenger et utvidet informasjonsopplegg knyttet til skadevirkningene av alkohol og andre rusmidler ved graviditet, og om den nasjonale faglige retningslinjen for svangerskapsomsorgen følges godt nok opp eller trenger forsterkning.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen sette ned et offentlig utvalg for å vurdere de store samfunnsmessige kostnadene ved alkohol for samfunn, arbeidsliv og enkeltpersoner og deres familier.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen innlede et samarbeid med idrettens organisasjoner om å styrke arbeidet for å gjøre idrett til en alkoholfri sone.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen invitere arbeidslivets parter til et styrket samarbeid for økt bevissthet rundt holdninger til alkohol i arbeidslivet, for å fremme verdien av alkoholfrie arenaer og understreke behovet for valgfrihet og redusert alkoholpress i arbeidssammenheng.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen fremme forslag for Stortinget om å innføre krav om innholdsmerking av alkoholholdig drikk.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen innføre sterkere tiltak mot smugling av alkohol til Norge gjennom bedre kontrollmekanismer, som blant annet tilstrekkelige driftsmidler til kontrollarbeid.

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen i enda større grad tilrettelegge for behandlingstilbud for hele familier med alkoholproblemer.

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen sørge for at alle gravide får god informasjon om skaden alkoholinntak under svangerskap kan påføre barnet, herunder sikre at absolutt alle gravide informeres om dette på svangerskapskontroll.

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen om å sikre at gravide med rusavhengighet får tettere oppfølging, og sørge for at det er nok plasser til å dekke behovet for behandling og oppfølging av kvinnene og barna.

Forslag 9

Stortinget ber regjeringen innføre en merkeordning for alkoholholdig drikk med helseadvarsler om alkoholbruk under graviditet og i forbindelse med kjøring.

Forslag fra Senterpartiet og Kristelig Folkeparti:*Forslag 10*

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til tiltak som begrenser forbruksdrirende produktinformasjon om alkohol.

Forslag 11

Stortinget ber regjeringen vurdere en reversering av den siste endringen av taxfree-kvoten ut ifra en evaluering av hvordan kvoten påvirker Vinmonopolets salg og stilling som et av de viktigste alkoholpolitiske instrumentene.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:*Forslag 12*

Stortinget ber regjeringen utrede om det finnes grupper som trenger et utvidet informasjonsopplegg knyttet til skadevirkningene av alkohol og andre rusmidler ved graviditet, og om den nasjonale faglige retningslinjen for svangerskapsomsorgen følges godt nok opp eller trenger forsterkning.

Forslag fra Kristelig Folkeparti:*Forslag 13*

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring av alkoholloven for slik å redusere maksimal skjenketid fra kl. 03.00 til kl. 02.00.

Forslag 14

Stortinget ber regjeringen fremme forslag til lovendring som sikrer at kommunale salgs- og skjenkegebyrer settes til minimum én prosent av alkoholomsetningen.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rå Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k:

Stortinget ber regjeringen fremme en nasjonal alkoholstrategi for Stortinget, som beskriver hvordan de alkoholpolitiske målene om reduksjon i alkoholforbruket skal oppnås.

Oslo, i helse- og omsorgskomiteen, den 8. november 2018

Olaug V. Bollestad

leder

Åshild Bruun-Gundersen

ordfører

VEDLEGG**Brev fra Helse- og omsorgsdepartementet v/statsråd Åse Michaelsen til helse- og omsorgskomiteen, datert 20. mars 2018****Dokument 8:141 S (2017-2018) - Representantforslag om en offensiv og solidarisk alkoholpolitikk**

Det vises til brev datert 1. mars 2018 fra Helse- og omsorgskomiteen, der komiteen ber om min uttalelse til en rekke forslag i forbindelse med behandlingen av Dokument 8:141 S (2017-2018) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Olaug V. Bollestad, Jorunn Gleditsch Lossius, Steinar Reiten og Knut Arild Hareide om en offensiv og solidarisk alkoholpolitikk.

Mine kommentarer til komiteen er utarbeidet i samarbeid med helseministeren (punkt 10-12), samt arbeids- og sosialministeren (punkt 9), finansministeren (punkt 4 og 7) og kulturministeren (punkt 8).

1. *Stortinget ber regjeringen fremme en nasjonal alkoholstrategi for Stortinget, som beskriver hvordan de alkoholpolitiske målene om reduksjon i alkoholbruket skal oppnås.*

Jeg er enig med forslagsstillerne i at det er viktig å arbeide for å redusere de skader som alkohol kan medføre for individ og samfunn, ikke minst er det viktig å arbeide for at skader på tredjepersoner reduseres. Imidlertid mener jeg at en egen alkoholstrategi ikke er et riktig virkemiddel nå. Alkoholpolitikken er en integrert del av folkehelsepolitikken, og også en integrert del av rusmiddelpolitikken. Regjeringen har lagt fram en opptrappingsplan for rusfeltet hvor særlig oppfølging til personer som har rusmiddelproblemer, herunder alkoholproblemer, er tema. Etter mitt og helseministerens skjønn bør spørsmål som gjelder helsetjenester til personer følges opp i dette sporet og ikke i en egen alkoholstrategi, se også mine kommentarer til spørsmålene 10, 11 og 12 under. Tilsvarende mener jeg at alkoholforebyggende innsats bør ses i sammenheng med forebyggende innsats på andre livsstilsområder, og at området derfor skal håndteres i folkehelsemeldingen som kommer neste år.

2. *Stortinget ber regjeringen sette ned et offentlig utvalg for å vurdere de store samfunnsmessige kostnadene ved alkohol for samfunn, arbeidsliv og enkeltpersoner og deres familier.*

Det er bred enighet om at skadelig bruk av alkohol medfører problemer både for den enkelte, for tredjeparter og for samfunnet. Det ville vært ønskelig å vite mer om skadeomfanget og kostnadene for samfunnet. Imidlertid er det å anslå de økonomiske omkostningene forbundet med alkoholbruk metodisk utfordrende. I

NOU 2003: 4 Forskning på rusmiddelfeltet, ble dette påpekt slik:

«For å kunne beregne samfunnsøkonomiske kostnader knyttet til bruk av rusmidler, må man vite hvilke konsekvenser bruk av rusmidler har og man må ha en metode for å beregne den økonomiske verdien av disse konsekvensene. Det kan virke umulig å ha denne kunnskapen både av teoretiske og praktiske grunner. Teoretisk er forskere uenige om hvilke kostnader som skal tas med og i praksis har man meget usikker kunnskap om størrelsen på mange av kostnadene.» (Kap. 5.9 Samfunnsøkonomiske kostnader, side 42-43)

På bakgrunn av dette, vil det etter mitt syn være vanskelig å forsvare å nedsette et eget utvalg for å se på dette spørsmålet. Imidlertid er jeg opptatt av å synliggjøre de negative virkningene av rusmiddelbruk, ikke minst i form av fravær og redusert effektivitet i arbeidslivet.

3. *Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring av alkoholloven for slik å redusere maksimal skjenketid fra kl. 03.00 til kl. 02.00.*

Det følger av Jeløya-plattformen at hovedlinjene i alkoholpolitikken skal ligge fast. Dette innebærer at vi fortsatt skal ha vinmonopol, avgifter, bevillingsordning med åpningstidsbegrensninger og aldersgrenser, samt reklameforbud. Innenfor rammen av disse kan det likevel være aktuelt å gjøre justeringer. Som det går fram av Jeløya-plattformen, ønsker regjeringen å utvide kommunenes handlingsrom i spørsmålet om salgs- og skjenketider, og jeg kan derfor ikke gi min støtte til dette forslaget.

4. *Stortinget ber regjeringen vurdere en reversering av den siste endringen av taxfree-kvoten ut ifra en evaluering av hvordan kvoten påvirker Vinmonopolets salg og stilling som et av de viktigste alkoholpolitiske instrumentene.*

Ved behandling av Prop. 1 LS (2016-2017) Skatter, avgifter og toll 2017 fattet Stortinget følgende anmodningsvedtak (Vedtak 307), jf. Innst. 3 s (2016-2017):

«Stortinget ber regjeringen legge frem en sak for Stortinget der det vurderes alle konsekvenser av og nødvendige lovendringer for at Vinmonopolet skal overta taxfree-salget av alkohol ved norske flyplasser ved utløp av gjeldende anbudsperioder.»

Regjeringen arbeider med å følge opp vedtaket. Det er ikke naturlig å vurdere endringer i tax free-ordningen mens dette arbeidet pågår.

5. *Stortinget ber regjeringen fremme forslag for Stortinget om å innføre krav om innholdsmerking av alkoholholdig drikk.*

Jeg er enig i at det bør være krav om innholdsmerking av alkoholholdig drikk. Jeg ønsker og mener det er viktig å merke alle alkoholholdige drikkevarer på lik linje med andre næringsmidler både ut fra forbruker- og folkehelsehensyn. Det er generelt viktig med god forbrukerinformasjon på alle mat- og drikkevarer for å legge til rette for at forbrukerne kan ta informerte valg.

Regelverket for merking av mat- og drikkevarer er imidlertid harmonisert i EØS-området gjennom EUs matinformasjonsforordning. Forordningen, som er gjennomført i norsk rett, unntar alkoholholdig drikk over 1,2 volumprosent fra kravet om merking av ingredienser og næringsdeklarasjon. Dette begrenser vår mulighet til å innføre nasjonale regler om dette.

Europakommisjonen kom i mars 2017 med en rapport hvor det ble vurdert om alkoholholdige drikkevarer også skal underlegges matinformasjonsforordningens krav til merking med ingrediensliste og en næringsdeklarasjon. Kommisjonen har gitt industrien frist til 13. mars 2018 med å komme med forslag til en selvreguleringsordning for merking.

Jeg tilrår ikke at vi setter i gang et arbeid med innholdsmerking før vi vet hva som kommer fram i industriens rapport og kommisjonens reaksjon på og oppfølging av denne. Min forgjenger Bent Høie har for øvrig ved flere anledninger tatt opp spørsmålet om innholdsmerking i møter med Kommisjonen og i uformelle helseministermøter. Jeg vil følge opp, og tok allerede da jeg møtte EU-kommisjonær Andriukaitis i februar initiativ til et eget møte med EU om saken.

6. *Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til tiltak som begrenser forbruksdrivende produktinformasjon om alkohol.*

Jeg viser til at vi allerede har et viktig virkemiddel som reduserer forbruksdrivende forbruksinformasjon gjennom forbudet mot alkoholreklame. Det strenge reklameforbudet setter begrensninger på produktinformasjon fra de som produserer og omsetter alkoholholdig drikk. Det ble i 2015 åpnet for noe mer produktinformasjon fra bransjeaktører med det formål å gi forbrukerne mulighet til på eget initiativ å innhente informasjon om alkoholholdig drikk. Det er svært begrenset i hvilke kanaler bransjeaktører kan gi produktinformasjon, bl.a. er det ikke lov å gi slik informasjon på sosiale medier. Videre er det begrenset hva det kan informeres om og informasjonen kan bare være nøktern

faktainformasjon. Disse begrensningene skal sikre et fortsatt strengt reklameforbud, samtidig som forbrukere som selv ønsker det skal kunne søke opp produktinformasjon. Jeg mener at vi nå har et balansert reklameforbud som både ivaretar hensynet til folkehelsen og hensynet til forbrukerne og ser ikke grunn til å stramme inn på dette igjen.

Når det gjelder informasjon om alkoholholdig drikk fra aktører som ikke har et reklameformål, bl.a. redaksjonell uavhengig omtale i aviser og tv-kanaler, er dette informasjon som er vernet av ytringsfriheten i Grunnloven. Det er derfor ikke fritt fram for myndighetene å begrense slik informasjon. Eventuelle innstramninger på dette punktet bør derfor initieres og gjennomføres av de som formidler denne typen informasjon. Jeg er for eksempel kjent med at det er enkelte aviser som har tatt det valg at de ikke ønsker positiv alkoholomtale i sine publikasjoner.

7. *Stortinget ber regjeringen innføre sterkere tiltak mot smugling av alkohol til Norge gjennom bedre kontrollmekanismer, som blant annet flere mobile skannere og tilstrekkelige driftsmidler til kontrollarbeid.*

I samråd med finansministeren viser jeg til at Regjeringen i 2016 bevilget midler til styrking av Tolletatens grensekontroll. Styrkingen var en oppfølging av at Regjeringen i 2014 ba Tolletaten om å utrede og foreslå tiltak for styrking av grensekontrollen. Satsingen på grensekontrollen innebærer blant annet at vi har fått over 120 flere tollere i grensekontrollen. Vi installerer i perioden 2016 til 2020 kameraer med skiltavleserutstyr på alle landeveis grenseoverganger og ferjeterminaler med utenlandstrafikk. Tolletatens etterretningskapasitet styrkes samtidig kraftig ved at etaten har fått midler til å etablere et nasjonalt senter for etterretning- og analyse. Dette er de tre høyest prioriterte områdene etaten selv mente de burde styrkes på. I sin årsrapport for 2017 skriver Tolletaten at styrkingen av grensekontrollen antagelig er en viktig årsak til at etaten aldri har gjort så mange beslag som i 2017.

Tolletaten driver ikke egne kontroller kun av alkohol, men beslag av alkohol og tobakk utgjør likevel samlet om lag 75 pst. av alle beslag. Ved hjelp av både nasjonalt og internasjonalt samarbeid har etaten i 2017 avdekket godt organiserte miljøer som smugler alkohol. Det var i 2017 en økning i antall alkoholbeslag på 12 pst. fra 2016 og mengden beslaglagt alkohol var også på et rekordhøyt nivå. Dette skyldes i stor grad at Tolletaten gjorde mange store beslag av alkohol på trailer på landevei. De 16 største beslagene av øl utgjorde godt over halvparten av total beslaglagt mengde øl. Med nesten 600 000 liter beslaglagt øl, over 70 000 liter brennevin og 60 000 liter vin er mengden beslaglagt alkohol i 2017 den største Tolletaten har hatt de siste 50 år. Tallene vi-

ser at Tolletaten tar utfordringen med alkoholsmugling alvorlig og gjør en stor innsats på området.

Kampen mot den organiserte og profesjonelle smuglingen har høy prioritet i Tolletaten. Det er likevel viktig å understreke at interne prioriteringer er etatens ansvar. Det er tolldirektøren som må disponere etatens samlede rammer og legge til rette for at kontrollene baseres på risiko og vesentlighet, slik at vi oppnår en best mulig samlet grensekontroll.

8. *Stortinget ber regjeringen innlede et samarbeid med idrettens organisasjoner om å styrke arbeidet for å gjøre idrett til en alkoholfri sone.*

Regjeringen er enig i at det er viktig med bevissthet rund alkoholbruk innenfor idretten. Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité (NIF) driver et omfattende verdiarbeid. NIF har utarbeidet egne retningslinjer om idrettens holdning til alkohol. Av retningslinjene framgår det bl.a. at NIF skal arbeide mot bruk av alkohol i idrettslig sammenheng. Barn og ungdom som deltar i idrett skal møte et trygt og alkoholfritt idrettsmiljø. Det heter videre at ledere, trenere og eldre utøvere ikke skal nyte alkohol i samvær med unge utøvere. I retningslinjene fastslås det også at tribunekulturen skal være trygg, familievennlig og alkoholfri. På tribunen skal det derfor ikke nytes alkohol i tilknytning til konkurranser.

Statens forhold til NIF ivaretas primært av Kulturdepartementet. Kulturdepartementet mener NIF gjennom sitt arbeid viser at idretten har et bevisst forhold til alkohol og har tatt et klart standpunkt om at barne- og ungdomsidretten skal være en alkoholfri sone. Retningslinjene gjelder for alle organisasjonsledd og medlemmer i NIF. Formidling av retningslinjene er en del av det forbyggende verdiarbeidet i idrettsorganisasjonen. Det er derfor kulturministerens og min vurdering at intensjonen i forslaget knyttet til idrettens organisasjoner allerede er ivarettatt.

9. *Stortinget ber regjeringen invitere arbeidslivets parter til et felles arbeid for øke bevissthet rundt holdninger til alkohol i arbeidslivet, om å fremme verdien av alkoholfrie arenaer og understreke behovet for valgfrihet og redusert alkoholpress i arbeidssammenheng.*

Et arbeidsliv med sunne holdninger til alkoholbruk og rusmiddelforebygging er viktig for regjeringen. Etter initiativ fra Helsedirektoratet og Akan kompetansesenter har arbeidslivets parter to ganger blitt invitert til toppleder møter om rus i arbeidslivet. På det første møtet 7. august 2014 var det enighet om behovet for å styrke innsatsen på feltet. Stikkord var økt kompetanse og forankring hos arbeidslivsaktørene og i arbeidslivet, rusmiddelforebygging som en del av det ordinære

HMS-arbeidet og arbeidet for helsefremmende arbeidsplasser. I oppfølgingsmøtet i november 2016 ble det blant annet vist til viktigheten av å bygge videre på det faglige grunnlaget som foreligger. Regjeringen har vært opptatt av at offentlig sektor skal ta i bruk beste praksis i det rusmiddelforebyggende arbeidet. Som et ledd i dette har Helsedirektoratet i samarbeid med partene i arbeidslivet og en rekke kompetansemiljøer utviklet Rusoff – faglige råd for rusmiddelforebygging i offentlig sektor. Rådene ble lansert i 2017 og er spesielt tilpasset offentlig sektor, men kan benyttes i hele arbeidslivet. Helsedirektoratet har ansvaret for å holde Rusoff-rådene oppdatert. Rusoff-rådene er tilgjengelige på Helsedirektoratets nettsider.

Akan kompetansesenter er en viktig pådriver for et arbeidsliv med en reflektert holdning til rusmidler, både gjennom det brede, forebyggende arbeidet som retter seg mot alle medarbeidere og gjennom tidlig innsats og oppfølging av de som trenger støtte.

Proba samfunnsanalyse har på oppdrag fra Helsedirektoratet evaluert kompetansesenteret. Evalueringen bekrefter at Akan gjør en viktig jobb både som kompetansesenter og førstelinjetjeneste. Regjeringen ønsker å bidra til et fortsatt sterkt engasjement for Akan-samarbeidet og et arbeidsliv med sunne holdninger til alkoholbruk og rusmiddelforebygging.

10. *Stortinget ber regjeringen i enda større grad tilrettelegge for behandlingstilbud for hele familier med alkoholproblemer.*

Pårørende er både en viktig ressurs, men kan også selv ha behov for støtte og oppfølging. Slik det fremgår av Helsedirektoratets Nasjonale retningslinje for behandling og rehabilitering av rusmiddelproblemer og avhengighet fra 2017, anbefales det at familie og nettverk bør involveres i behandlingen i samråd med pasient/bruker. Dette er en anbefaling fra Helsedirektoratet og som tjenestene innen TSB må rette seg etter.

Eksempelvis tydeliggjorde Helse Sør-Øst i sin nylige gjennomførte anskaffelse av tjenester innen TSB, at pårørende skal ivaretas og involveres i pasientens behandling og at også eventuelle barn og pasientens søsken skal ivaretas. Videre skal det ytes pårørendeopplæring og gis informasjon.

Personer som selv utvikler psykiske problemer som følge av belastning ved å være pårørende av en rusavhengig kan ha et selvstendig behov for behandling og oppfølging. I et slikt tilfelle kan fastlegen henvise til spesialisthelsetjenesten for vurdering av rett til nødvendig helsehjelp, i denne sammenhengen psykisk helsevern. Også i mange kommuner tilbys hjelp til personer som har behov for psykisk helsehjelp – også som følge av å være pårørende

11. *Stortinget ber regjeringen sørge for at alle gravide får god informasjon om skaden alkoholinntak under svangerskap kan påføre barnet, herunder sikre at absolutt alle gravide kvinner informeres om dette på svangerskapskontroll.*

Alkohol og svangerskap er tilbakevendende tema for svangerskapsomsorgen. Helsedirektoratet har løpende innsats for å forebygge bruk av alkohol og andre rusmidler under graviditet, Alkoholritt svangerskap – den beste starten. Nulltoleranse for bruk av alkohol under svangerskap er fremdeles hovedbudskapet fra helsemyndighetene. En multinasjonal rapport fra 2017 viser heldigvis at andelen norske kvinner som drikker alkohol under svangerskapet er den laveste i Europa.

Helsedirektoratet reviderer nå Nasjonal faglig retningslinje for svangerskapsomsorgen. Retningslinjen har vært på høring og forventes publisert i april 2018. Retningslinjen er primært utarbeidet for gravide og alt helsepersonell i svangerskaps-, fødsels- og barselomsorgen og adresserer alkohol og andre rusmidler i stor utstrekning.

En sterk anbefaling i retningslinjen er at helsepersonell bør ha en samtale med gravide om bruk av alkohol og illegale rusmidler ved første konsultasjon. Bruk medfører risiko for medfødte skader hos barnet og bør unngås gjennom hele svangerskapet. Ved bruk av rusmidler bør den gravide bli tilbudt tilrettelagt hjelp til å slutte.

Retningslinjen er dermed svært tydelig på at helsemyndighetene forventer at helsepersonell i svangerskapsomsorgen tidlig snakker med den gravide om bruk av alkohol og andre rusmidler. Tjenestene har gjennom retningslinjen tilgang til svært mye relevant informasjon og innfallsvinkler for å snakke med den gravide om rusmidler.

12. *Stortinget ber regjeringen om å sikre at gravide med rusavhengighet får tettere oppfølging, og sørge for at det er nok plasser til å dekke behovet for behandling og oppfølging av kvinnene og barna.*

Gjennom opptrappingsplanen for rusfeltet legges det til rette for at kommunene kan styrke sin oppfølging av personer med rusproblemer og avhengighet - også gravide. I henhold til Nasjonal faglig retningslinje for behandling og rehabilitering av rusmiddelproblemer og avhengighet har gravide rusmiddelbrukere prioritet til et behandlingstilbud uavhengig av nivå. Behandler skal bidra til koordinert oppfølging med og rundt pasienten sammen med andre samarbeidspartnere.

Hvis den gravide kvinnen bruker rusmidler når graviditeten oppdages, bør anbefalinger om avrusning av gravide og akutt rusbehandling / øyeblikkelig hjelp i Nasjonal faglig retningslinje for avrusning fra rusmidler og vanedannende legemidler følges.

Som kjent arrangerte Helsedirektoratet en konsensuskonferanse om gravide i LAR i 2017. Ekspertpanelet for konferansen konkluderte med at det var grunn til å legge større vekt på "føre-var" prinsipp overfor gravide kvinner som er i LAR, ettersom det ikke kunne utelukkes at metadon og buprenorfin kan gi skade på fosteret.

I tillegg utarbeides det et eget pakkeforløp for gravide og rus, som etter planen skal være implementert ved utgangen av 2018. Pakkeforløpet utarbeides av representanter fra brukersiden, kommune og spesialisthelsetjenesten samt andre fagpersoner.

Kapasiteten i tverrfaglig spesialisert rusbehandling har økt betydelig både i institusjon og i poliklinikk siden 2014. Ventetiden for rusbehandling er nærmest halvert siden 2013. Helse Sør-Øst ble i 2017 pålagt gjennom foretaksmøte å kjøpe 4-6 plasser for gravide i forbindelse med anskaffelsen de gjorde i fjor høst. Jeg er ikke kjent med at det er behov for å øke kapasiteten i rusbehandling for gravide ytterligere.

13. *Stortinget ber regjeringen innføre en merkeordning for alkoholholdig drikk med helseadvarsler om alkoholbruk under graviditet og i forbindelse med kjøring.*

Foreløpig har ikke advarselsmerking av alkoholholdig drikk blitt ansett som et tiltak som det har vært hensiktsmessig å innføre. Grunnen til dette er bl.a. at det er begrenset kunnskap om effekten slik advarselsmerking har på forbruk og skadevirkninger. Jeg støtter derfor ikke at det innføres slike krav nå, men vil heller følge med på utviklingen i EU og andre land, og er åpen for å vurdere advarselsmerking på ny dersom utviklingen viser at dette faktisk har en tilstrekkelig effekt.

Selv om advarselsmerking er et tiltak som jeg ikke vil innføre nå, er jeg opptatt av at befolkningen skal ha og få kunnskap om alkoholens skadevirkninger. Vi har derfor valgt å satse på nasjonale informasjonskampanjer og informasjon i helsetjenesten for å øke bevisstheten og kunnskapen om alkoholens skadevirkninger. Jeg viser bl.a. til det arbeidet som har vært rettet mot gravide.

14. *Stortinget ber regjeringen fremme forslag til lovendring som sikrer at kommunale salgs- og skjenkegebyrer settes til minimum én pst. av alkoholomsetningen.*

Jeg kan ikke tilrå at dette forslaget følges opp. Salgs- og skjenkegebyrenes funksjon er å sikre inntekter for bevillingsmyndigheter tilsvarende de utgifter bevilingsmyndighetene har med å forvalte bevillingssystemet, herunder behandle søknader og føre tilsyn med bevillingene. Dette er i tråd med de generelle prinsipper for slike gebyrer. Dersom gebyrene skal endres, må det begrunnes i at gebyrene ikke dekker kommunenes kostnader. Gebyrene indeksreguleres hvert år, i tillegg

til at deres størrelse undergis en nærmere vurdering i forbindelse med regelverksendringer. Gebyrenes størrelse ble sist vurdert ved fastsettelse av gebyrene fra 1. januar 2015. Jeg har ikke indikasjoner på at gebyrenes størrelse ikke er tilstrekkelige for å dekke de oppgavene de etter regelverket skal gå til, og mener derfor at det ikke er grunnlag for å en gjennomgang av gebyrenes størrelse nå.

